

**Список використаних джерел:**

Павлов О. І. Сутність теоретичних засад руралістики: понятійно-категоріальний апарат / О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2016. – №5. – С. 30-37.

Куценко В. І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку: монографія / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2011. – 656 с.

Харви Д. Социальная справедливость и город / Дэвид Харви; пер. с англ. Е.Ю. Герасимовой. – М.: Новое литературное обозрение, 2018. – 440 с. (Серия STUDIA URBANICA).

Вершинина И. А. Современные теории города: социологический анализ: монография / И. А. Вершинина; МГУ им. М.В. Ломоносова, социологический факультет. – М.: Канон + РООИ «Реабилитация», 2019. – 240 с.

**УДК 338.2:314**

**ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ:  
ОЦІНКА СТАНУ ТА АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ ЗАГРОЗ**

*У. Б. Бережницька, О. І. Маслій*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу  
e-mail: bi\_if@ukr.net*

Демографічна ситуація будь якої країни узагальнено віддзеркалює її соціально-економічний добробут, сформований як минулими, так і поточними суспільними процесами. Водночас демографія є серед найважливіших індикаторів державної внутрішньої політики, першочергово – соціальної та економічної.

Проблематика забезпечення безпеки як функції державних інститутів влади була завжди актуальною, та й питання національної безпеки в економічній сфері піднімаються в науковій та практичній площині не рідше. Демографічна безпека є складовою економічної безпеки держави [1], відповідно оцінка її стану на рівні країни та аналіз загроз напряму формуватимуть загальну картину щодо соціально-економічного розвитку держави та її безпекового середовища.

умовах сьогодення не викликає сумнівів той факт, що у демографічній сфері України існує ряд проблем: депопуляція населення, збільшення частки осіб пенсійного віку, смертність населення у працездатному віці, погіршення стану здоров'я нації, пріоритет фізичного розвитку людини перед розумовим, відтік інтелектуалів за кордон, деградація генофонду, погіршення екологічного середовища, втрата державою контролю над міграційними процесами [2].

Проблематикою демографії та демографічної безпеки на макрорівні управління займалось багато науковців та практиків, серед яких: В. Горбулін [3], Е. Лібанова [4], О. Малиновська [5], Г. Пастернак-Таранушенко [6], Н. Рингач [7], В. Стешенко [8], І. Цвігун [9] та інші. Проте чимало питань все ж

залишаються цікавими як в теоретичному, так і в прикладному аспекті, особливо враховуючи наявність сучасних загроз та викликів демографічної сфери нашої країни.

Метою даного дослідження є аналіз актуальних загроз та оцінка стану демографічної безпеки України задля виокремлення найбільш проблем населення та пошуку шляхів їх вирішення.

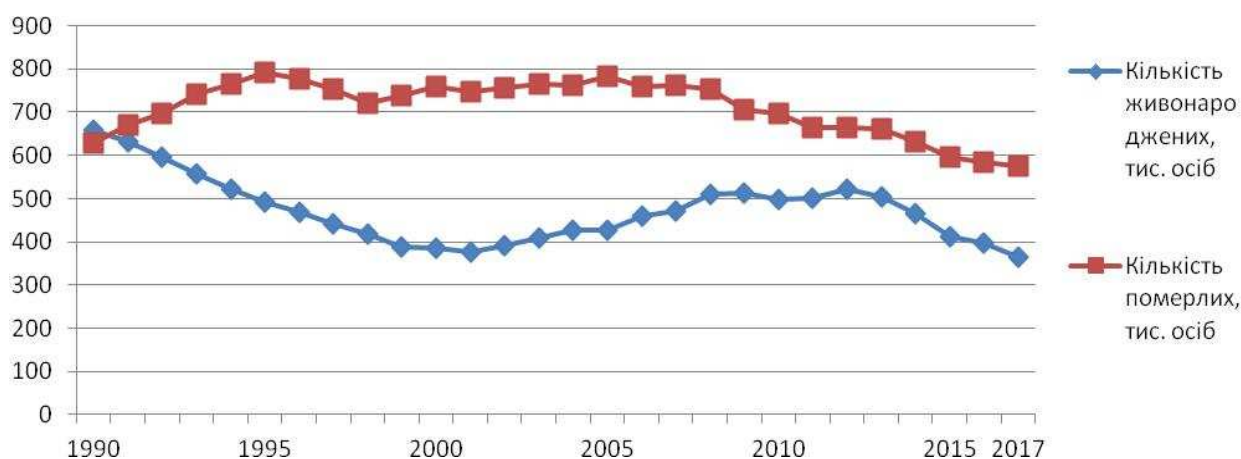
Демографічна безпека – це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України [1, с. 2]. Рекомендується оцінювати її рівень в Україні за такими показниками: чисельність наявного населення до рівня 1990 року, очікувана тривалість життя при народженні, коефіцієнт природного приросту, коефіцієнт дитячої смертності, частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (коефіцієнт старіння), демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, загальний коефіцієнт міграційного приросту [1, с. 4–5].

Серед категорій, що змістовно розкривають суть економічної безпеки, в тому числі у демографічній сфері, є поняття «загроза». Загрози демографічної безпеки – це негативні чинники (фактори), що створюють небезпеку в демографічній сфері.

Виділимо найбільш актуальні загрози демографічної безпеки в Україні:

*Депопуляція населення.* Демографічна безпека країни напряму залежить від чисельності населення. У 2018 році в Україні чисельність населення становила 42,386 млн. осіб, що є на 18,23% менше у порівнянні з 1990 роком.

З часів незалежності України природній приріст населення залишається від'ємним, тобто кількість померлих перевищує кількість живонароджених на 1 тис. наявного населення (рис. 1).



**Рис. 1** Співвідношення кількості живонароджених до померлих у 1990-2017 рр. Джерело: сформовано авторами з використанням [10]

2. Старіння населення та передчасна смертність. Низький рівень

народжуваності спричинює не лише скорочення населення, а й появу та розвиток такого явища як «старіння нації». Цей процес притаманний більшості країн Європи, проте велика частка населення похилого віку в європейських країнах досягається переважно високою тривалістю життя, тоді як в Україні – ні. Станом на 01.01.2018 р. чисельність осіб у віці 16–59 р. становила 60,8% від загальної чисельності населення, у віці 60 р. і вище – 22,9% (за шкалою Ж. Боже-Гарньє – Е. Россета населення вважається «старим», якщо частка осіб у віці 60 р. і вище перевищує 12%). Це спричинює навантаження на економічно активне населення.

Середня тривалість життя в Україні хоч і зросла у 2017 році на 1,26 роки у порівнянні з 1990 роком, проте все ще залишається найнижчою в Європі. Окрім того, тенденція свідчить про найбільшу в Європі різницю у тривалості життя чоловіків і жінок – жінки живуть в середньому 77 років, чоловіки – 67 [10].

*Міграція населення та деградація інституту сім'ї в суспільстві.* За даними Державної служби статистики України міграційний приріст складає +3,851 тис. осіб [10]. Проте слід врахувати велику кількість осіб, які нелегально виїжджають на заробітки, міграція яких повною мірою не враховується.

Одним із фундаментальних основ формування демографічної безпеки в країні є інститут сім'ї. Призначення сім'ї – це виконання ролі посередника між суспільством і особистістю, зняття протиріччя між особистістю і державою через інтереси сім'ї як автономного цілісного соціального інституту [9, с. 154].

Станом на 1 січня 2017 року в Україні частка дітей, народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, зросла майже у 2 рази у порівнянні 1990 роком і складає 20% [10]. Коефіцієнт народжуваності в Україні становив 1,37 дитини на одну жінку репродуктивного віку (у 2016 році – 1,47). При такій інтенсивності народжуваності не відбувається навіть простого відтворення населення. Це, звісно, є негативним явищем для країни. До того, ж у 2017 році зареєстровано 33,2 тис. розірвань шлюбів в органах державної реєстрації актів цивільного стану та задоволено судами першої інстанції 95,6 тис. позовів [10].

Отже, головною компонентою потенціалу країни є людські ресурси, а стан демографії відображає результат соціальної та економічної політики держави.

Сучасний стан демографічної безпеки в Україні свідчить про неналежний її рівень та наявність ряду загроз. Для покращення ситуації, що склалася, доцільно: збільшувати соціальні виплати при народженні дитини, пропагувати сімейні цінності, батьківство, культуру, виховання, надавати сім'ям психологічну, юридичну, а також якісну медичну допомогу, створити безпечне довкілля тощо.

### **Список використаних джерел:**

Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовт. 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni>

Rekomendatsii.

Соціально-економічна безпека: навч. посіб. [У. Б. Бережницька, О. Я. Савко]; за ред. М. О. Данилюка та У. Б. Бережницької. – Івано-Франківськ: Симфонія, 2016. – 264 с.

Горбулін В.П. Засади національної безпеки України: підруч. / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 272 с.

Лібанова Е. М. Яку кризу переживає Україна на початку III тисячоліття? / Е. М. Лібанова // Національна безпека: український вимір. – 2009. – № 5 (24). – С. 5-11.

Малиновська О. А. Міжнародна міграція як чинник демографічної безпеки / О. А. Малиновська, Л. А. Журавська // Стратегічна панорама. – 2007. – № 2. – С. 172-184.

6. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: Монографія / Г. А. Пастернак-Таранушенко. – К.: Київський економічний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.

Рингач Н. О. Мінімізація демографічних загроз як необхідний компонент політики забезпечення національної безпеки України / Н. О. Рингач  
Ефективність державного управління. Зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 14/15 – С. 140-145.

Стешенко В. С. Деякі демографічні наслідки соціально-економічної кризи в Україні / В. С. Стешенко // Демоекономічне дослідження. – К.: Знання, 2008. – 470 с.

Цвігун І. А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія / І. А. Цвігун. – Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2013. – 400 с.

Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція: Демографічна ситуація у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu\\_u/ds.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm).

**УДК 338.4**

## **ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ**

*Л. О. Блищак*

*Науковий керівник: д.е.н., професор І. П. Кінаш*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу  
e-mail: [reg@nung.edu.ua](mailto:reg@nung.edu.ua)*

Останніми десятиліттями для людства набуло надзвичайного значення стале й постійне забезпечення енергетичної потреби без завдання шкоди навколишньому природному середовищу. Помітною тенденцією розвитку світової енергетики стало суттєве збільшення частки електроенергії, що виробляється з використанням відновлюваних (альтернативних) джерел енергії.